

Екологічна освіта та виховання через рекреаційну діяльність

Ірина УСТИМЕНКО, Ольга КРИЖАНОВСЬКА

Національний природний парк «Голосіївський», Україна; e-mail: kalyna2007@ukr.net

Важливим питанням збереження довкілля є поширення знань про природне середовище і навколишній світ як для нинішніх, так і прийдешніх поколінь. Екологічна освіта та виховання – актуальна соціально-економічна та психолого-педагогічна проблема, змістом якої є формування розуміння сучасних екологічних проблем, виховання відповідальності за стан довкілля, оволодіння навичками етичної поведінки в природі. Екологічна освіта і виховання підростаючих поколінь в сучасних умовах спрямовані, в першу чергу, на зміну ставлення самої людини до навколишнього середовища як необхідної умови його збереження і зміцнення.

Національний природний парк «Голосіївський» (Парк) є багатофункціональною природоохоронною установою, котрий комплексно вирішує проблеми збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, цінних природних та історико-культурних комплексів і об'єктів.

Метою екологічної освіти у Національному природному парку «Голосіївський» є надання знань про основні закономірності функціонування екосистем парку в умовах мегаполісу, про необхідність збереження рідкісних видів рослин і їх роль у забезпеченні сприятливого стану довкілля та підвищенні якості життя міського населення.

Одним із важливих напрямків діяльності Парку є пошук різноманітних засобів залучення молоді до збереження та відтворення його біорізноманіття.

Ефективним інструментом підвищення екологічної свідомості молоді є здійснення екологічної освіти через рекреаційну діяльність, особливо через формування мережі екологічно-пізнавальних стежок. Безпосередній контакт із природою – це елемент виховання зацікавленості, розвитку системного та логічного мислення, критичного аналізу.

Створення мережі екологічних стежок в Національному природному парку «Голосіївський» є перспективною формою природоохоронної освіти і виховання [1]. Екологічна стежка не лише природоохоронна складова виховання, але й поєднаного з нею відпочинку. Стежка легко доступна в будь-яку пору року, різноманітна науковою спрямованістю.

Організація екологічної стежки створює умови для отримання знань про об'єкти і явища в самій природі, різноманітні види рослин і тварин, вплив людини на довкілля, види природокористування, результати взаємодії людини і природи, оволодівати навичками екологічно грамотної поведінки в природному середовищі, розвивати уміння поширювати ідеї охорони природи серед однолітків та населення, розширюють свій кругозір щодо сучасних природоохоронних проблем і шляхів їх розв'язання.

Важливим моментом в організації і створенні екологічної стежки є пошук доступних, естетично виразних і привабливих ландшафтів місцевості, де організують стежку. Серед природних об'єктів ландшафту вибирають найбільш інформаційно насичені (старе дерево, гайок, озерце тощо). На основі відібраних об'єктів прокладають маршрути стежок, котрі облаштовуються, інформаційними знаками та щитами, розробляються путівники. Інформаційне наповнення екологічної стежки на місцевості є однією з важливих умов її ефективного функціонування. Тому екостежка обладнана стендами, вказівниками, інтерактивами, які допомагають організувати рух відвідувачів по маршруту, є джерелом інформації, в тому числі і для самостійних відвідувачів, сприяють більш активному залученню до засвоювання нових знань, надають можливість в ігровій формі їх перевірити.

Екологічні екскурсії – одна з форм проведення уроків у живій природі. Проводять такі екскурсії з різною метою і в різних біогеоценозах: у лісі, парку, на луках, біля боліт і озер. Об'єктами вивчення при цьому є рослинний і тваринний світ, абіотичні умови природного середовища. Під час екскурсії відвідувачі навчаються спостерігати за об'єктами і явищами природи, аналізувати їх, робити висновки й узагальнювати. Кожна екскурсія чи заняття плануються заздалегідь. Кожне заняття потребує спеціальної підготовки. Необхідно добре знати особливості вибраного ландшафту: його географічне розташування, кліматичні умови,

експозицію і рельєф, ґрунти, характерних представників флори і фауни пристосування їх до умов існування тощо. Можуть розроблятися інструктивні картки-завдання як для окремих відвідувачів, так і цілих груп. За такими інструкціями краще орієнтуватися на місцевості, та виконувати різні завдання.

Саме з метою формування у людей екологічного світогляду, створення умов для спілкування населення з природою, спеціалісти Національного природного парку «Голосіївський» об'єднують науковий, еколого-освітній та рекреаційний потенціал для пошуку шляхів збереження біорізноманіття. Для проведення ефективної еколого-просвітницької роботи на сучасному рівні, акумулюючи відповідний вітчизняний та зарубіжний досвід здійснюється підготовка та видання різноманітної інформаційно-рекламної продукції еколого-просвітницького змісту: буклети, листівки, проспекти тощо; розробляються заняття, квести, вікторини, екологічні ігри орієнтовані на різні вікові та фахові групи, а також місцеве населення.

Освітня і рекреаційна діяльність спрямована на відновлення розумових, духовних і фізичних сил людини шляхом загальнооздоровчого і культурно-пізнавального відпочинку, туризму. Національний природний парк «Голосіївський» є певним «магнітом», котрий притягує туристів.

З огляду на те, що екологічна освіта покликана створювати стереотипи позитивної поведінки по відношенню до об'єктів рослинного світу, мальовничих ландшафтів, природи в цілому, формуванню системи наукових знань, поглядів і переконань, які закладають основи відповідального та дієвого ставлення до навколишнього природного середовища, спеціалістами Парку запроваджується тісна співпраця із загальноосвітніми школами, ліцеями та коледжами, що сприяє вихованню у молоді екологічної культури, бережливого ставлення до природи.

---

1. Устименко І.П, Крижановська О.Т., Волохова О.В. (2021). Створення мережі еколого-освітніх та науково-пізнавальних маршрутів важлива компонента для забезпечення еколого-освітньої діяльності / Збереження біологічного, ландшафтного різноманіття та історико-культурної спадщини в контексті збалансованого розвитку / Збірник наукових праць Міжнародної науково-практичної конференції (до 15 річчя створення Мезинського національного природного парку) 22–24 квітня 2021 р., Чернігів: Десна Поліграф, 2021. – с. 198-202.

Огляд авторської моделі наскрізної екологічної освіти з позицій сучасної науки

Олександр ШАТРОВСЬКИЙ

Національний музей природознавства і науки Лісабонського університету, Португалія;
e-mail: ashatrovskiy@ukr.net

Актуальною задачею сьогодення для України є реформування системи освіти. Стратегією розвитку освіти в Україні, за думкою автора, має бути перехід на систему, яка базується не на поняттях і категоріях, а на розумінні процесів, що відбуваються з залученням цих категорій у взаємодії. Для реалізації вказаної мети слід виконати наступні задачі:

1) критично переглянути джерела освітньої інформації та замінити невідповідні сучасним вимогам адекватними для української культури – з орієнтацією на європейські традиції;

2) переорієнтувати навчальний процес на базове використання сучасних освітніх технологій та на наявний інформаційний простір;

3) замість міжпредметних зв'язків (що в реаліях не працюють) впровадити інтегративний підхід, на підставі якого зменшити кількість навчальних дисциплін;

4) в позааудиторній роботі, яка повинна охоплювати всіх хто навчається, розвивати дослідницькі навички, але при цьому – запобігати передчасній спеціалізації;

5) переглянути систему контролю та оцінювання знань відповідно вимогам сьогодення;

6) подолати фактичний розрив між етапами освіти – середньою та вищою;